

Esitelmäehdotus: Vuorovaikutuksen tutkimuksen päivät 2026

Tessa Horila, Tampereen yliopisto

Jonna Koponen, Itä-Suomen yliopisto

Pekka Isotalus, Tampereen yliopisto

Tutkimusotteena osallistava viestinnällinen suunnittelututkimus: menetelmällisiä oppeja ja oivalluksia

Tässä metodologisesti painottuneessa puheenvuorossa käsitellään osallistavaa suunnittelututkimusta (participatory design) ja viestinnän suunnittelututkimusta (communication as design, CAD) tutkimusotteina sekä esitellään niiden yhdistäminen osallistavaksi viestinnän suunnittelututkimukseksi. Erityisesti tarkastelemme sitä, mitä osallistava viestinnällinen suunnittelututkimus voi antaa työelämän vuorovaikutuksen tutkimukselle.

Osallistava suunnittelututkimus (participatory design) ankkuroituu tutkimusotteena kysymykseen siitä, miten työntekijät voidaan osallistaa heidän työhönsä vaikuttavien teknologioiden ja niiden käyttötapojen suunnitteluun (Smith ym., 2017). Lähtökohtana on osallistujien toimijuuden vahvistaminen (Spinuzzi, 2005). Tieteenfilosofisesti osallistava suunnittelututkimus nojaa konstruktivismiin, jolloin tieto nähdään tulkinnallisena, kokemuksellisena ja vuorovaikutuksessa rakentuvana (Guba & Lincoln, 1994; Spinuzzi, 2005).

Puheenvuorossamme tarkastelemme otteen soveltamista tutkimuksessa, jossa suunnittelun kohteena ovat vuorovaikutuskäytänteet, jotka tukevat uusista teknologioista tuotettavia yhteisiä merkityksiä. Tässä hyödynnetään viestinnän suunnittelututkimuksen (CAD; Aakhus, 2007) näkökulmaa. Viestinnän suunnittelututkimuksessa pyritään suunnittelun ja intervention avulla uudelleensuuntaamaan haastavia vuorovaikutuskäytänteitä kohti toivottua ja kuviteltavissa olevaa tulevaa. Vuorovaikutus on siten sekä toiminnan muoto että tutkimuksen kohde. Tavoitteena on yhdistää teoreettinen ja praktinen tieto sekä tehdä näkyväksi vuorovaikutuskäytänteiden taustalla olevia oletuksia, jotta niitä voidaan kehittää (Barbour ym., 2023).

Esittelemme toteuttamamme tutkimusprojektin, jossa kehitimme tekoälymuutoksen johtamisen tueksi keskustelumallin yhteistyössä suuren suomalaisen kaupunkiorganisaation viestintäyksikön kanssa. Tutkimus toteutettiin kahdessa päävaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa kartoitettiin tekoälyn käyttöönottossa ja sen ohjeistamisessa pitkälle edenneen viestintäyksikön tekoälyn käyttöä sekä työn muutoksessa esiin nousseita keskustelutarpeita. Toisessa vaiheessa pilotoitiin keskustelumallin prototyyppi kahdessa iteratiivisessa syklissä, joissa yksikkö kokeili keskustelumallia ja antoi siitä palautetta, jonka perusteella mallia edelleen kehitettiin.

Puheenvuorossa käsittelemme osallistavaa viestinnän suunnittelututkimusta epistemologisena, metodologisena ja praktisena kysymyksenä. Sekä tekoälytutkimusta että laajempaa tekoälydiskurssia on kritisoitu teknologiakeskeisyydestä ja liian vähäisestä keskittymisestä niihin, jotka tulkitsevat ja käyttävät uusia teknologioita. Tämä voi johtaa tehottomaan ja pistemäiseen teknologian käyttöönottoon sekä tulkinnallisiin kuiluihin esimerkiksi johdon ja työntekijöiden välillä (Einola & Khoreva, 2023; Belim & Baptista, 2026). Tekoälymuutoksen keskellä työskentelevien ja sitä työkseen myös muille tulkitsevien viestinnän asiantuntijoiden osallistaminen keskustelumallin muotoiluun toi näkyväksi heidän asiantuntemustaan, hiljaista tietoa ja organisaatiota läpileikkaavia tukitarpeita.